

Lesnícky náučný chodník Chalmová - Malý Lubín



Kraj:	Trenčiansky
Okres:	Prievidza
Geomorfologické jednotky:	Hornonitrianska kotlina a Strážovské vrchy
Geologické jednotky:	neogénna panva a jadrové pohorie
Chránené územie:	žiadne
Prístup:	bus Bystričany, Chalmová a pešo 1,4 km na severovýchod po miestnej komunikácii (a zároveň záverečnej časti okruhu náučného chodníka)
Východisko:	Bystričany, parkovisko pri Termálnom kúpalisku Chalmová
Trasa:	Bystričany, Chalmová: termálne kúpalisko - odbočkou k rozhľadni Malý Lubín a späť - kaštieľ - odbočkou ku kostolu sv. Anny a späť - termálne kúpalisko
Dĺžka, prevýšenie:	6,4 km, prevýšenie 278 m
Čas prechodu:	2,5 h
Počet zastávok:	8
Náročnosť:	stredne náročná trasa

Zameranie chodníka: lesnícke, prírodovedné, historické

Typ chodníka: samoobslužný, okružný s dvoma odbočkami, obojsmerný, peší, celoročný

Nadväznosť na turistickú značku: Trasa je na začiatku čiastočne súběžná s modrou turistickou značkou.

Rok otvorenia: 2018

Aktuálny stav: Informačné panely sú v dobrom stave a trasa je dobre značená.

Textový sprievodca: nie je

Kontakt: Lesy SR, š. p., OZ Prievidza, Lesná správa Nitrianske Rudno, Pod Borinou 168, 972 26 Nitrianske Rudno, tel. 046 / 5455 284; Obecný úrad Bystričany, ul. Mirka Nešpora 1/17, 972 45 Bystričany, tel. 046 / 5493 120

Poznámky: (1) Na trase náučného chodníka sú odpočinkové areály (altánok, kaplnka, rozhľadňa). (2) Na časti trasy od kúpaliska k rozhľadni je jazda bicyklom zakázaná. (3) Štandardizovaná forma časti názvu lokality s rozhľadňou je Lubín (nie Ľubín).

Využitelnosť pre školy

Náučný chodník je vhodný pre terénne vyučovanie.

Čo sa oplatí vidieť na trase náučného chodníka a v okolí

Chalmová. Od roku 1924 miestna časť obce **Bystričany** ležiacej medzi Partizánskym a Novákmi v južnej časti Hornonitrianskej kotliny, zovretej tu Strážovskými vrchmi a Vtáčnikom. Najstaršia písomná zmienka o osade pri rieke Nitra je z roku 1321. Už v 12. storočí v nej stál románsky **kostol sv. Anny**, ktorý patrí medzi najstaršie sakrálne pamiatky na Slovensku. Pôvodné najstaršie časti dnes v kostole po jeho pristavbe v roku 1730 a viacerých prestavbách tvoria presbytérium a sakristiu. V prvej polovici 17. storočia bol v obci vybudovaný renesančný kaštieľ Detrichovcov s dvomi nárožnými vežami a rozsiahlym parkom s domácimi i cudzokrajnými drevinami, upravený a doplnený pagaštanovou alejou v 60. rokoch 19. storočia. Kaštieľ s parkom slúži ako reedukačný domov pre mládež. Na tektonickú poruchu na rozhraní kotliny a Strážovských vrchov sa vďaka prameňom termálnej minerálnej vody s teplotou vody 25 – 34 °C, na ktorých severovýchodne od obce vzniklo v roku 1923 **termálne kúpalisko**. Okrem viacerých prameňov vyvierajúcich priamo v jeho areáli využíva pre vonkajšie a kryté bazény aj vodu z troch vrtvov hlbokých 150 – 217 m s teplotou 31 – 42 °C. Táto prírodná síranovo-hydrouhličitanová, vápenato-horečnatá hypotonická voda s mineralizáciou 900 – 1 600 mg/l má priaznivý vplyv na pohybové ústrojenstvo a regeneráciu síl.

Rozhľadňa Malý Lubín. Jednoduchá drevená 6 m vysoká vyhliadková veža, prístupná po rebríku, na plošinke (471 m n. m.) na juhovýchodnom výbežku **Drieňového vrchu (616 m n. m.)** na juhovýchodnom okraji Strážovských vrchov nad Bystričanmi-Chalmovou. Na strmých prevažne južne orientovaných svahoch masívu budovaného triasovými ramsauskými dolomitmi a dolomitickými vápencami na plytkých skeletnatých pôdach sú porasty duba plstnatého (*Quercus pubescens*) charakteru lesostepi – koruny stromov nie sú zapojené a ich skupinky sa striedajú s travinno-bylinnými spoločenstvami. V dôsledku extrémnych stanovištných podmienok stromy majú nižší vzrast a deformované koruny. Okrem duba plstnatého tu rastie aj dub cerový (*Quercus cerris*), jarabina brekyňová (*Sorbus torminalis*) a z krovín najmä drieň obyčajný (*Cornus mas*).

Prírodná rezervácia Veľký vrch. Chránené územie severovýchodne od Malých Krštenian na južnom okraji Strážovských vrchov vyhlásené v roku 1967 na juhovýchodnom svahu **Veľkého vrchu (456 m**

n. m.) na ochranu významnej lokality vzácnych teplomilných spoločenstiev rastlín a živočíchov, z ktorých viaceré druhy tu dosahujú severnú hranicu svojho rozšírenia. Výskum z roku 1997 tu zistil 712 druhov chrobákov, z ktorých k chráneným druhom patrí 6, ohrozeným 3, zraniteľným 10 a 2 druhy sú považované za nové pre faunu chrobákov Slovenska. Z oboch strán k rezervácii priliehajú kameňolomy, kde sa priemyselná ťažba dolomitu začala v 30. rokoch 20. storočia. Dnes je ťažba v útlme. Rezervácia je súčasťou rozsiahleho územia európskeho významu Nitrické vrchy (je súčasťou sústavy Natura 2000).

Hornonitrianska kotlina. Geomorfologický celok - nevelká členitá takmer bezlesá zníženina ohraničená pohoriami. Rozkladá sa pozdĺž horného toku Nitry medzi Veľkými Uhercami a Klačnom s výbežkami popri Nitrici k Nevidzanom a popri Handlovke až k Novej Lehote na Lutilskom potoku južne od Handlovej. Na západe susedí okrem krátkeho úseku pri Podunajskej pahorkatine so Strážovskými vrchmi, na severe so Žiarom, na východe s Kremnickými vrchmi, na juhu s Vtáčnikom a na juhozápade s Tribečom. Jej reliéf vo výškach 200 - 750 m n. m. je hladko modelovaný, pozdĺž Nitry rovinatý, smerom k pohoriam pahorkatinový až hornatinový. Kotlina predstavuje vnútrohorskú depresiu vyplnenú prevažne neogénnymi morskými a sladkovodnými sedimentmi (íly, piesky a štrky) s bohatým výskytom hnedého uhlia a lignitu, na východe a juhovýchode paleogénnymi (ílovce, pieskovce) a neogénnymi vulkanickými horninami. Staršie sedimenty miestami prekrývajú štrkopiesky kvartérnych riečnych terás a periglaciálnych náplavových kuželov pod svahmi Strážovských vrchov a Vtáčnika, spraš a riečne uloženiny nív (hliny, íly). Základom pre vznik uhoľných slojov bola akumulácia bohatej rastlinnej hmoty vďaka priaznivým klimatickým podmienkam v neogéne, ktorá následne zuhoľnatela počas tektonických a vulkanických procesov. Na tektonické zlomové línie sa v kotline viažu minerálne a termálne pramene (Bojnice, Bystričany-Chalмовá). Ťažba hnedého uhlia a lignitu mala významný vplyv na rozvoj priemyslu aj miest (Prievidza, Handlová, Nováky). Hornonitriansky hnedouhoľný revír je/bol najvýznamnejším producentom hnedého uhlia na Slovensku, s ťažbou aktuálne v útlme s perspektívou jej ukončenia v roku 2023. Ťažbou uhlia boli vytvorené mnohé antropogénne formy georeliéfu, dokonca vplyvom podpovrchovej ťažby lignitu došlo miestami k poklesu terénu, čo viedlo k zavodneniu územia a vytvoreniu mokradí a vodných plôch, slúžiacich ako hniezdiská pre rôzne druhy vtákov. Pre špecifické geologické podmienky v kombinácii s banskou činnosťou a klimatickými podmienkami je najmä východná časť kotliny (Handlovská kotlina) charakteristická početnými aktívnymi i potenciálnymi zosuvmi. Na mieste pôvodných lužných a dubovo-hrabových lesov sú prevažne veľkoplošné polia, menej lúky, lesné porasty sa vyskytujú iba v izolovaných areáloch.

Strážovské vrchy. Rozsiahly horský geomorfologický celok na severozápadnom Slovensku medzi Trenčínom, Ladcami, Pružinou, Šujou (pri Rajci), Bojnicami a Malými Kršteňanmi (pri Partizánskom) s veľmi zložitou geologickou stavbou a pestrým reliéfom. Ich pôdorys je kompaktný s niekoľkými výbežkami. Najdlhšie hranice majú so zníženinami - na západe s Považským podolím, na severe so Žilinskou kotlinou, na východe s Hornonitrianskou kotlinou a na juhu s Podunajskou, resp. Nitrianskou pahorkatinou. Pomedzi ne krátko hraničia s Považským Inovcom (na juhu), Súľovskými vrchmi (na severe) a Malou Fatrou (na severovýchode). Dominantou je Strážov (1 213 m n. m.) v ich severnej časti. Sú jadrovým pohorím s hrastovou štruktúrou, ktorá narúša príkrovovú stavbu. Budujú ich najmä vápence a dolomity subtatranských príkrovov, granitoidné jadro je odhalené len v malej juhovýchodnej časti pohoria (Suchý vrch a Malá Magura). Ako ostrovy sa vyskytujú na severozápade bradlové pásmo (s pruhom bradiel Dúbrava - Kalište - Butkov - Tlstá hora) a paleogénne sedimenty Centrálnych Západných Karpát (Mojtín). Reliéf pohoria je veľmi členitý, striedavo pahorkatinový až hornatinový. Od ostatných pohorí Centrálnych Západných Karpát sa líšia v tom, že nemajú ústredný chrbát. Tvorí ich mozaika vrchov, hrebeňov a chrbtov, erózných brázd a kotlin, navzájom prepojených hlbokými dolinami miestami s tiesňavovitými úsekmi prítokov Váhu (Podhradský potok, Teplička, Rajčanka). K juhu ich odvodňujú Bebrava a Nitrica s prítokmi. Územie je významné z hydrogeologického hľadiska - na zlomy v doline Tepličky sa viažu termálne minerálne pramene

(liečebné kúpele Trenčianske Teplice) a na juhozápadnom okraji sú početné mimoriadne výdatné pramene kvalitnej pitnej vody. Pestré prírodné podmienky na relatívne malom území podmienujú vývoj cenných rastlinných spoločenstiev ako aj jedinečných typov krajiny. Lesná krajina s mnohými skalnými útvarmi a bezlesím na nich sa strieda s lúkami a pasienkami v okolí obcí vo vnútrohorských kotlinách či širších častiach dolín (brázdach), vymodelovaných na menej odolných kriedových horninách (napr. Poruba, Omšenie, Valaská Belá, Zliechov, Čičmany). Prevládajúcimi lesnými spoločenstvami sú bučiny, na silno skeletnatých pôdach a skalách sú hojné sutinové lesy či reliktné boriny. V bohatej vápnomilnej flóre sú zastúpené teplomilné panónske druhy ale aj horské a vysokohorské karpatské druhy. Špecifikom je výskyt desiatok druhov rodu vstavačovitých.

Názvy informačných panelov

1. Víťame Vás na lesníckom náučnom chodníku Chalmová - Malý Lubín
2. Poľovníctvo
3. Význam a funkcie lesa
4. Ochrana prírody a krajiny
5. Trvalo udržateľné obhospodarovanie lesov
6. Lesostepné spoločenstvá
7. Kaštieľ s parkom
8. Kostol sv. Anny













